

י"ל ע"י קרן תור"ג לזיכוי הרבנים
לשבות נשמת הרבני הנגיד הנכבד
הרה"ח ר' אריה (לייבל)
ברה"ח ר' יונה רובין ז"ל

בסייעתא דשמיא

תורה שבכתב

הפצת ועידוד לימוד התורה הקדושה עם פירוש רש"י

פרשת תרומה גיליון ק"ט - שנה ג' | אדר תשפ"ו

פנינים מאירים
לשולחן השבת

פר"ס התורה

פשט

הבדים - לא לצורך נשיאה

בטבעת הארץ יהיו הבדים לא יסרו קמנו (שמות כה, טו)

מה הטעם שבדי הארון היו קבועים בארון, ואסרה התורה להסיר אותם מהארון, עד שאמרו (וימא, עב, א) שהמסיר כדי ארון לוקה, ואילו במזבח ובשלחן לא היו הבדים קבועים, ורק בשעת המסעות הכניסו אותם, הלא דבר הוא!

מבאר ה'משך חכמה': מובא בגמרא (סוטה לה, א) שהארון היה נושא את נושאי, דהיינו שבשעת המסעות היה נדמה כאילו אנשים נושאים את הארון בבדיו, אבל באמת הם לא נושא את הארון, אלא הארון היה נושא אותם. ובכן יבאר לנו, שלפיכך אמרה תורה שאין להסיר את הבדים מהארון, דהיינו שאין לקבוע אותם רק בשעת המסעות, להורות את חשיבות הארון שבאמת אינו צריך לבדים כדי לשאת אותו, שהרי הארון נושא את עצמו, וכל מה שהיו בדים בארון היה רק חוק וגזירת הכתוב, ולא לשם נשיאה!

רמז

שלש ברכות דאורייתא

ועשית שלחן עצי שטים וגו' וצפית אתו זהב טהור (שמות כה, כד-כז)

כותב הגה"ק רבי יצחק קארו ז"ל בספרו 'תולדות יצחק': השלחן רומז על השלחן שאדם אוכל עליו את סעודתו, על זאת רמז הכתוב וצפית אתו זהב, שיש לצפות את שלחן האכילה בברכת-המזון שיש בה שלש ברכות מן התורה, והן ראשי תיבות 'זהב': א. א'ץ - הברכה הראשונה, הון את הכל. ב. ה'ארץ - הברכה השנייה, ברכת הארץ. ג. הברכה השלישית, ב'ונה ירושלים.

דרוש

הארון - תורה שבכתב

ועשו ארון עצי שטים (שמות כה, י)

הארון מכון כנגד כתר תורה, כדברי רש"י (פסוק יא) שזו זהב בארון הוא סימן לכתר תורה, כך גם המנורה היא כנגד התורה, כדברי הגמרא (ב"ב כה, ב) הרוצה שיחכים - ידיר, וסימניך מנורה בדרום.

נשאלת השאלה, מה הענין בשני הכלים שהם כנגד התורה, גם הארון וגם המנורה? כותב הנצי"ב ב'העמק דבר': אור התורה נשפע על ידי שני כלי הקודש, הארון - משפיע את האור של 'תורה שבכתב', ואילו המנורה - משפיעה את האור של 'תורה שבעל פה' (וכן כתב בחתם סופר, שששת קני המנורה הם כנגד ששה סדרי משנה), ונכלל במנורה כח החידוש והפולפול שבתורה, שהם מושפעים מהכפתורים והפרחים, ולכן כשאדם מחדש חידוש הגון בתורה, אומרים על כך 'כפתור ופרח' (ב"ר צא, ט). על כן, בבית המקדש השני, אשר אז התחזק הכח של תורה שבעל פה, בתקופת התנאים בעלי המשניות והגמרא, איז התחזק ביותר הכח של המנורה, על ידי נס חנוכה שהיה בבית שני.

סוד

שם הוי"ה - ביד התורם

ויקחו לי תרומה (שמות כה, ב) לי לשמי (רש"י).

ביאור דברי רש"י על פי פנימיות התורה, כותב רבינו החיד"א ז"ל, בספרו 'נחל קדומים', על פי דברי האר"י הק"ז ז"ל, שכאשר אדם נותן צדקה מיידו ליד העני, נשלם בזה שם הוי"ה, כי הזרוע היא צורת אור, וחמשת האצבעות הן נגד אות ה', והמטבע הקטן כעין צורת אות י', וחמשת האצבעות של העני הן כנגד אות ה', הרי נשלם בזה שם הוי"ה, לעורר רחמים וחסדים. זה הרמז בדברי רש"י ויקחו לי תרומה - לי לשמי, שבנתינת תרומה לצדקה, נשלם שמי - שם הוי"ה.

הצווי לעשית המשכן וכליו

נושאי הפרשה:

תרומות למשכן • הארון והכפרת
• השלחן ולחם הפנים • המנורה •
יריעות המשכן • קרשי המשכן •
הפרכת ומסך הפתח • מזבח הנחשת
וכליו • קלעי הקצר.

פרשת תרומה היא הראשונה מבין חמשת הפרשיות העוסקות במלאכת המשכן וכליו. בפרשה זו מרחיב רבנו רש"י הקדוש בפרושו לשפך אור ולבאר היטב את צורת הבגדים, המדות המדיקות, ופרטי הרכיבים מהם יצרו והקימו את המשכן והכלים.

א. 13 תרומות

בני ישראל הצטוו לעשות לשם ה' 'משכן' - בית של קדושה. לצורך המשכן וכליו ובגדי הכהונה לקחו תרומה מכל יהודי בעל רצון טוב, 13 סוגי תרומות: א. זהב. ב. כסף. ג. נחושת. ד. צמר צבוע בתכלת, או בארגמן, או בתולעת שני. ה. פשתן. ו. שעירות עיזים. ז. עור איל צבוע אדום. ח. עור תחש. ט. עצי שיטים. י. שמן זית זך. יא. בשמים לשמן-המשחה ולקטורת. יב. 2 אבני 'שוחם' עבור כתפות האפוד. יג. 12 אבנים לחושן.

ב. פרוצף תינוק

הארון, בו הונחו לוחות הברית, היה מורכב משלשה ארונות, זה בתוך זה, האמצעי עשוי עץ, והפנימי והחיצוני עשויים זהב. לארון החיצוני יצקו טבעות זהב, בהם הוכנסו בדי עץ מצופים זהב. בראש הארון היה זר, כסימן לכתר תורה.

כמכסה לארון עשו כפורת זהב, ממנו יצאו, כגוש זהב אחד, שני כרובים כפרוצף תינוק עם כנפיים מסוככות על הארון. כשדיבר ה' עם משה, עבר הקול בין הכרובים.

ג. קערות ברזל

לשלחן, שנעשה מצי שטים מצופים זהב, היו ארבע רגליים. עליו - הונח דף עץ. סביב לו - מסגרת עץ. בראשו - זר זהב כסימן לכתר מלכות. בצדדיו - טבעות זהב לבדים.

בכל ערב שבת אפו בקערות ברזל 12 'לחמי-הפנים'. לאחר האפייה הועברו הלחמים לקערות זהב, שם עמדו עד להנחתם על השלחן ביום השבת. בין הלחמים שעל

השלחן הונחו חצאי קנים להכניס אוויר ולמנוע עיפוש, חצאי הקנים נתמכו על עמודים שעמדו מצדי השלחן. מעל הלחמים הניחו שתי כפות מלאות לבונה.

ד. מנורת אש

בהר סיני ציווה ה' למשה לעשות מנורה, וכשהוא התקשה בעשייתה, הראה לו ה' מנורת אש. בזמן עשייתה, הורה לו ה' להשליך זהב לאש, ומאלה נעשתה המנורה.

כל המנורה נעשתה מגוש אחד זהב טהור ולא בהלחמת חלקים. מוקנה האמצעי יצאו ששה קנים, ועליהם פרחים, כפתורים, וגיבעים. המנורה, עם כליה 'המלקחים', לסידור הפתילות, והמחנות, לגריפת אפר הפתילות, נעשו מזהב במשקל כולל של 'ככר-קודש'.

חלוקת גובה עשר אמות של מזבח הנחשת לדעת רבי יוסי (רש"י כה, א)	
האמה הראשונה:	יסוד למזבח, בולט כלפי חוץ (רש"י בפרשת תצוה טז, יב)
4 אמות מעל היסוד:	חלקות לגמרי, עד סוף גובה האמה החמישית
האמה השנייה:	מכבר - רשת נחושת נקובה, ברוחב אמה, שהלבישו סביב למזבח. במכבר היו הבדים והטבעות לשאת המזבח
האמה השמינית והתשיעית:	המכבר סימן את חצי גובה המזבח, להבדיל בין דמים של מעלה לדמים של מטה [במקדש עשו במקומו חוט המסיקא]
האמה העשירית:	באמה השביעית: 'כרכוב' - חריץ ברוחב אמה סביב למזבח לנוי
	חלקות לגמרי
	קרנות המזבח

ז. מוט על הוויס

כמו פרגוד החוצץ בין העם למלך, כך לפני קודש הקדשים, נלתתה הפרוכת. בראשה נכרך מוט, ובאמצעות המוט תלו את הפרוכת על הוויס שבלטו מארבעת העמודים. גם בפתח המשכן עמדו חמשה עמודים, עליהם נתלה 'מסך הפתח'.

ח. המזבח והכבש

בחצר, עמד מזבח עשוי לוחות עץ מצופים נחושת, ותוכו מלא בעפר. לפני המזבח עמד הכבש בו עלו למזבח [פרטי המזבח במסגרת].

ט. יריעת נקבים

חצר המשכן הוקף גדר של עמודים מחושים חוטי כסף, ובראשם וו עשוי כסף. על ווי העמודים נתלו יריעות קלועות במעשה נקבים. כל כלי העבודה למשכן, וכן היתדות שנתחבו בקרקע למען לא ינועו היריעות והקלעים ברוח, כולם עשויים היו מנחושת.

התורה וההפטרות

בפרשת השבוע אנו לומדים על עבודת בניית המשכן וכליו, בהקשר לכן מפתירים בספר מלכים אודות בניית בית המקדש הראשון על ידי שלמה המלך, כשהוא הביא לצורך כך עצים מלבנון ואבנים גדולות ומסותות.

הדרכת הרב לתלמידיו

חיים של תורה

אחד מתלמידיו של הגה"ק רבי הלל מקאלמייא ז"ל ביקש ממנו הדרכה אודות דרך וסדר הלימוד. כתב לו רבו בתוך דבריו (תשובות בית הלל, סימן ד') שילמד בכל יום 'פרשה עם חומש ורש"י'.

עזות מצח

הבה נתבונן בדברי רש"י: הרי בדרך כלל רגילים אנו לחשוב שכפרה נדרשת רק על חטאים, ואילו מידת עזות מצח, אף שהיא מידה מגונה וגרועה, אך היא אינה נכללת בתוך האיסורים שבתורה. אך כאן אנו לומדים, שהיה צורך לצפות את המזבח בנחושת כדי לכפר על מי שנכשל במידת עזות מצח. צא ולמד כמה עלינו להתרחק ממידת העזות, ולהיות מצוינים במידת העדינות ובושת פנים, אשר היא מסימני האומה היהודית.

ועשית קרנתיו על ארבע פנתיו וגו' וצפית אתו נחשת (שמות כז, ב) **לכפר על עזות מצח, שצאמר** (ישעיהו נח, ד) **ומצחק נחשושה** (רש"י).

לב לרעת

הכרת והבנת
מושג בתורה

תחש | וערת תחשים (שמות כה, ה)

בין התרומות שהובאו למשכן, היו גם העורות של בעל חיים בשם 'תחש'. היה זה בעל חיים ייחודי שנברא אך ורק לצורך מלאכת המשכן, והיה קיים רק בדור ההוא, ואחר כך נעלמו תחשים אלו ולא נצפו עוד. במצחו של התחש היה קרן אחד (שבת כה, ב), ועורו היה משולב משלל גוונים נאים, מצוירים בצירים נפלאים (רבונו בחיי), מה שגרם לבעל חיים זה לשמוח ולהתפאר במראהו.

לקראת הקמת המשכן גילו היהודים את התחש וצדו מהם בכמות גדולה, הן עבור גג המשכן, ואת הנותר ייעדו לעצמם ועשו מהם נעליים לרגליהם (יחזקאל טז, י, וגור אריה כאן).

ואילו המזרחי כותב שהיו שני סוגי תחש, אחד שהיה טהור, וממנו עשו הייריעות למשכן, והשני היה תחש טמא, שגם לו היו גוונים רבים, וממנו עשו מנעלים לרגליהם. בספר 'שיחת חולק' (עמוד תיח) מחדש, שיתכן וה'תחש' הוא מה שנקרא בימינו ג'רפה, והביא כמה הוכחות לכך.

ענינים לראות

הבנת מילה
אחת בתורה

כפתור | כפתוריה ופרחיה ממנה יהיו (שמות כה, לא)

כשאומרים בימינו את המילה 'כפתור' מתכוונים לאותו פריט עגול, עשוי פלסטיק או מתכת, בו סוגרים ורוססים את הבגד. כך גם משתמשים במילה 'כפתור' ככינוי לחלק אשר לוחצים עליו ומפעילים מכשירים וכדו'...

אולם הפירוש המדויק והנכון של המילה כפתור בלשון התורה הוא: דבר העשוי כמו כדור או תפוח ומשמש לקישוט כלים. כך מפרש רש"י: כאן: כפתוריה - 'כמין תפוחים עגולים סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושים למנורות שלפני השרים'. וכן אמרו בגמרא (מנחות כה, ב): 'כפתורים למה הן דומין? כמין תפוחי הכרתים' (תפוחים של מקום הנקרא כרתים). לפעמים היו משתמשים ב'כפתור' העשוי עץ תפוח, לצורך תמיכה בעמודי הבית (ראה עמוד ט, א, ובאבן עזרא שם).

אגב יציין שבפרשת נח (י, יד) מוזכר שלמצרים, בנו של חם, היה בן בשם 'כפתור', ממנו יצאו אומת 'הכפתורים', המוזכרים גם בפרשת עקב (דברים כג, כג) 'כפתורים הציאים מפתור'.

אזניים לשמוע

מלל רש"י הק'
בדקדוק הלשון

רוקם או רוקם | ועשית מסך לפתח האהל תכלת וארגמן וגו' מעשה רוקם (שמות כז, לו)

בימים בהם שוררת תכונה בקרב הילדים בהכנת תחפושות לפורים, החליטו ההורים במשפחת בצלאלזון שילדיהם יתחפשו לאומנים אשר עשו ורקמו את המסך! אחד הילדים יתחפש לגנר האחראי על הקרשים, השני יתחפש ליוצק הזהב, והשלישי יתחפש לרוקם בדי היריעות ובגדי הכהונה.

על בגדו של זה האחרון, שמואל שמו, נתלה תג מיוחד, בו נכתב באותיות וזרחות: 'שמואל בצלאלזון - רוקם מומקה'.

כאשר הגיע שמואל למסיבת פורים בכיתה, כשהוא לבוש בתחפושת זו, העיר לו המלמד: התחפושת נפלאה ומקורית מאוד, רק טעות אחת קטנה יש בתג התולה על בגדך, כי הכינוי שלך אינו 'רוקם', אלא 'רוקם'!

את דבריו ביסס המלמד על דברי רש"י בפרשתנו על הפסוק 'ועשית מסך לפתח האהל תכלת וארגמן וגו' מעשה רוקם, וז"ל רש"י: 'רוקם - שם האומן, ולא שם האומנות, ותרוממו עובד צייר, ולא עובד ציור'.

מסבירים המפרשים (באר יצחק): אילו היה הניקוד 'מעשה רוקם' בניקוד סגול, אזי היתה הכוונה על סוג האומנות, והיה פירושו: 'בד העשוי במעשה אומנות של רוקמה', אבל מאחר והניקוד בפסוק הוא 'מעשה רוקם' בניקוד צירי, אזי הכוונה לאומן אשר הכינוי שלו הוא 'רוקם' [כמו 'פועל'].

רש"י מביא לכך הוכחה מדברי התרגום שתרגם 'עובד צייר, ולא 'עובד ציור', הרי שהכתוב מדבר על האומן ולא על האומנות.

למה גורש הבחור מהישיבה?

סיפר הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, שפעם אחת הלך הגה"צ רבי צבי הירש לוינסון זצ"ל, מנהל ישיבת ראדן, לשאול את חותנו, רבינו החפץ חיים זצ"ל, מה לעשות באחד הבחורים שנתפס בקלקלתו בכמה חטאים, והחפץ חיים השיב, שאין לגרשו מהישיבה, והוסיף: 'הוא עוד יהיה רב חשוב בישראל'. העיד הגה"צ לופיאן, כי הוא הכיר באופן אישי את אותו בחור, והוא אכן נעשה רב לקהילה בישראל.

כעבור שבועיים מאותו מעשה, באה אל מעונו של החפץ חיים אשה, אשר בביתה התאכסנו כמה בחורים מהישיבה, וסיפרה כי אחד הבחורים התחצף כנגדה בעזות פנים. לאחר בירור ציוה החפץ חיים זצ"ל לחתנו, רבי צבי הירש, שישלם מיד את הבחור החצוף מהישיבה.

לשמע הדברים שאל רבי צבי הירש: ילמדנו רבינו, הרי לפני שבועיים אמר רבינו בקשר לבחור האחר כי ירחיק לו, ומדוע כעת הורה לסלק את הבחור מהישיבה?

השיב לו החפץ חיים זצ"ל: אני יודע מה שאמרו חז"ל (אבות ה, כ) 'עו פנים לגיהנום!', ולכאורה צריך ביאור, אם מדובר בעו פנים שעבר עבירות ולא עשה תשובה, נמצא שהוא יקבל גיהנום בגלל העבירות, ולא בגלל עזות הפנים, ואם מדובר שהוא חזר בתשובה, מדוע באמת יקבל גיהנום? אלא הביאור הוא - כי מי שהוא עו פנים, ואינו עובד על עצמו לתקן מידה זו, חזקה עליו שלא יעשה תשובה, ולכן נחרץ משפטו ישר לגיהנום! לכן גם אני הוריתי שהבחור החצוף יסולק תיכף ומיד מהישיבה.

ואכן חזונו של החפץ חיים זצ"ל התממש, ובסופו של דבר אותו בחור יצא לתרבות רעה ל"ע.

[א.ה. פשוט ומובן שאין עובדא זו באה ללמד על הכלל בנוגע לסילוק תלמידים, שהם מדברים העומדים ברובו של עולם ומסורים לדעת תורה, אמנם הסיפור הובא רק לשם המסר העולה ממנו על חומרת מידת עזות המצח].

לדעת חכמה ומיסר להבין

פנינו מוסר, חכמה, וחיוק, מתוך פסוקי הפרשה

הפחד מהלוחות בארון

ונתת אל הארץ את העדת אשר אתן אליך (שמות כה, טז)
העדות - התורה שהיא לעדות בני וביניהם, שצוית אתכם מצות ה'תבוננה בזה (רש"י).

בהספד שנשא הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל אחרי הסתלקותו של מרן גאב"ד בריסק הגאון רבי יצחק זאב סולובייצ'יק זצ"ל, הוא תמה ושאל: לאיזה צורך נתנו את ספר תורה בארון? הלא כל הימים היה הספר סגור ומסוגר, ובין כך לא היו קוראים בו?

אלא, תירץ רבי זלמן, לולי ספר זה אשר בארון, יש לחשוש כי ביום מן הימים יקום אחד ויכתוב ספר תורה כרצונו, וישנה בה כמוות נפשו, וברבות הימים תשתכח תורה כתינתנה, אולם כל עוד ידעו כל ישראל כי יש בארון פנימה ספר תורה אחד בתמימותו ובטהרתו, אזי יפחד כל אחד לשנות כהוא זה, בידעו כי בכל רגע אפשר להוציא את הספר מהארון, ולגלות מיד כי הוא שינה מן האמת...

התורה - נחלת הכלל!

ועשו ארון עצי שטים (שמות כה, י)
בכל הכלים המוזכרים בפרשה, הרומזים על כתר כהונה ומלוכה, נאמר לשון יחיד 'ועשית', כי אינם נחלת הכלל.

אך בארון נאמר 'ועשו' לשון רבים, כי הארון רומז על כתר תורה והתורה היא נחלת כל ישראל!

(אלישיר הק, ומקורו במדרש רבה לז, ב)

לא להידבק לזהב

וצפית אתו זהב טהור מביית ומחוצות תצפנו (שמות כה, יא)
שלישה ארונות עשה בצלאל, שתיים של זהב ואחד של עץ וכו', נתן של עץ בתוך של זהב, ושל זהב בתוך של עץ, וחפה שפתו העליונה בזהב, נמצא מציפה מביית ומחוצות (רש"י).

נשאלת השאלה, מה נשתנה הארון משאר הכלים, שלא ציפו את הארון ממש בציפוי של זהב הדבוק אליו, רק חיפו אותו בזהב באמצעות ארון פנימי וחיצוני? אמר על כך החסיד המופלג רבי מרדכי יחיאל לוריא זצ"ל: הארון אשר בו הונחו הלוחות, מרמז על תלמיד חכם, ובא הכתוב ללמדנו, שתלמיד חכם אמנם זקוק לזהב לרוב, עבור הוצאות ביתו בהרחבה, אך אין לו להיות 'דבוק' אל הזהב! --

לרש"י הק' היה ספר תורה אחר משלנו?

האומנם בספר תורה של רש"י היתה אות נוספת שאינה בספר תורה שלנו? או שמא רש"י מעולם לא כתב דברים אלו?

דבר פלא אנו מוצאים בפירושו של רש"י בפרשתנו, על הפסוק (כה, כב) וְנִזְכַּרְתִּי לְךָ שֶׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַפֶּתַח וְגו' אֶת כָּל אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְזו"ל רש"י: "זאת כל אשר אצווה אותך אל בני ישראל – הרי יו"ו זו יתרה וטפלה, וקמזהו הרבה במקרא. וכה תפתח: ואת אשר אדבר עמך שם" את כל אשר אצווה אותך אל בני ישראל" הוא'.

חיפשתי ולא מצאתי

כל הלומד דברי רש"י עומד ומשתומם, שהרי בספר תורה ובחומש שלנו כתוב "את כל אשר אצווה", ואילו רש"י מעתיק את הפסוק כאילו שכתוב "זאת", ורש"י אף מוסיף ומבאר שיש כאן וי"ו יתירה וטפלה, וכפי שתמה המזרחי וז"ל: חיפשתי בכמה ספרי תורה, ולא מצאתי זה'.

ובאמת כבר תמהו כן הראשונים, כמוכא בפירוש הריב"א על התורה וז"ל: גדולה נשגבה בעיני שליח צבור מטורוי"ש הר"ר מנחם ז"ל, כי בספרים מדויקים כתוב את בלא וא"ו (וכן תמה במנחת שי, וגם עורר בזה רבי עקיבא אייגר בגליון הש"ס מסכת שבת דף נה, ב).

נוסחאות אחרות ברש"י

אמנם יש לציין שבחלק מהדפוסים הראשונים והקדומים של רש"י, אין מופיע כלל כל דיבור זה ברש"י (ראה פרדס יוסף). ובחלק מהדפוסים

הקדמונים מועתק ברש"י רק לשון הפסוק "את כל אשר אצווה אותך", בלי שום תוספת פירוש של רש"י (וכן הביא בספר 'יוסף הלל' בשם רש"י כתב יד על קלף, וכן הוא בדפוס רומא), וגם בחידושי מהר"ק על רש"י היתה לו גירסא זו ברש"י, וביאר שם מה כוונת רש"י בכך שרק העתיק את לשון הכתוב בלי לפרשו כלל, עיי"ש.

אך לפי הנדפס בפירושו של רש"י שלנו, וכן הוא ברוב הדפוסים, לכאורה דברי רש"י תמוהים מאד, שהרי בספרי תורה שלנו אין כתוב "זאת", אלא "את"!

ספר תורה של רש"י

התירוץ הפשוט, שבאמת אינו פשוט כלל, מופיע בספר 'הזכרון' (שהתחבר לפני כחמש מאות שנה), שבספר תורה של רש"י היה נוסח אחר ממה שכתוב בספרי התורה שלנו, והיה כתוב אצלו "זאת" (והובא תירוץ זה גם בשפתי חכמים).

ובאמת גם באבן עזרא כתב בתוך דבריו 'וטעם וי"ו ואת כל אשר אצווה ככה הוא', הרי מוכח שגם בספר תורה של האבן עזרא היה כתוב "זאת" (ועי' בחזקוני).

חומש ישן בווינא

גם בספר 'זיען שמואל' (חלק כ"ה, עמוד

תש"ס), שם נדפסו לראשונה מכתב יד, חידושי 'אמרי דוסא', של רבינו דוסא היווני על פרשיות תרומה תצוה (אשר חי לפני שש מאות שנה, והיה ידידו ורעו של המהרי"ל), עמד שם על דברי רש"י אלו וכתב: 'ובהיותי באשכנז בעיר וינא, מצאתי חומש אחד ישן מאד בבית ה"ר אברהם בכ"ר חיים, והיה 'זאת' בו"ו, וגם בהיותי בביניזאה בא ספר אחד מקטלוגינאה ושמו 'אכלה ואכלה', ומצאתי בתוכו שמונה (-לשון מנין ומספר) אתי"ן שבתורה שכתובים בלא וי"ו, ואינו מונה זה עמיהם, שמע מינה דהניח אותו עם האתני שכתובין בו"ו'.

סופר טועה

לתירוץ זה, יש גם השלכה הלכתית, כפי שכותב בחומש 'היכל הברכה' וז"ל: 'זאם כתב הסופר 'זאת', הספר כשר בלא תיקון, אעפ"כ אם הוא בנקל יתקן כדעת המנהג, ואין בו צורך כל כך, כי לא מכרעא מילתא

מכלל, וממהמסורת אין שום ראיה לא מיניה ולא מקצתיה וכו', ולכן אפי' לכתחילה אם רצה הסופר לכתוב כך היה הדבר כשר וישר, אלא שאין מן הראוי לשנות המנהג, ושניהם דברי אלקים חיים, אבל אם כבר נכתב אפשר שאין לתקן כלל והס"ת כשר וישר, עכ"ל.

אך לעומת זאת בספר יד-מלאכי (כלל החי"ת, אות רפג) כתב, שעל אף שרש"י כתב כך, מכל מקום 'לא מלאו לבו מפני זה לשום אחד ממגיהי הספרים לשלוח יד ולהגיה ואת בו"ו, כיון שלא אשכחן הכי לא בספרי דמאי ולא בספרי בתראי'.

גירסא אחרת

כנזכר לעיל, בכמה דפוסים אין מופיע כלל דיבור זה ברש"י, או שהוא מופיע בנוסח אחר. כך מביא גם הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע, בספה"ק 'דברי יחזקאל', שהוא מצא רש"י כתב יד ישן על קלף, ושם הנוסח הוא: "את כתיב בלא וא"ו, לומר דיברתי אתך מעל הכפורת, ומה – את כל אשר אצווה אותך אל בני ישראל'.

וביאר שם הדברי יחזקאל, שכוונת רש"י לתרץ מה שקשה בפסוק, שבפשוטו משמע שאת כל הדיבורים שידבר ה' אל משה לצוות את ישראל, ידבר רק מעל הכפורת, וקשה, שהרי כמה פעמים דיבר הקב"ה אל משה במקום אחר ולא מעל הכפורת. לכן בא רש"י לפרש, שמה שכתוב את 'כל אשר אצווה וגו' אין פירושו שכל הדברים אשר ציוה את ישראל ידבר רק שם, אלא הכוונה שכל מה שידבר באותו מקום, יהיה רק בדברים הנוגעים לבני ישראל, אבל גם במקום אחר ידבר עמו דברים הנוגעים לבני ישראל.

'כארכו וכרוחבו של ארון' – מה החידוש?

ועשית כפדת זהב טהור אמותים וחצי ארפה ואמה וחצי רחבה (שמות כה, ז)

רש"י: אמותים וחצי ארפה – כפדתו של ארון, ורחבה כפדתו של ארון, ומנחת על עיני הקהלם לרפעתם.

במסמרים שהם ארוכים יותר מהכל עצמו, כדי שיוכלו לכופלם ולקבוע מסמרים בצידם.

על הארון האמצעי

ביאור אחר כתב בספר 'בגדי אהרן' (לרבי אהרן פרץ, מחכמי ג'רמא לפני כ-300 שנה), שרש"י התכוון ללמדנו, שהכפורת היתה מונחת רק על הארון הפנימי האמצעי, ולא על הארון החיצוני, ולכן כתב רש"י: 'כפדתו של ארון, ורחבה כפדתו של ארון', כלומר הארון עצמו, ולא הארון החיצוני שהיה רק ציפוי לארון.

על כל הארונות?

ובעיקר הדבר אם הכפורת היתה מונחת רק על הארון הפנימי, מצינו גם בספר הקדמון 'לקח טוב' שכתב שהכפורת היתה רק על הארון הפנימי, אולם בספר באר מים חיים (לרבי חיים, אחי המהר"ל מפראג) חולק וכותב שהכפורת היתה מונחת על כל שלשת הארונות.

לא במסמרים

בפירוש 'ד"ק' על רש"י (לרבי יעקב קניזל, מחכמי ספרד לפני כ-500 שנה), כתב שדברי רש"י אלו הם המשך למה שכתב בדבריו הקודם 'כפדת – כפוי על הארון, שיהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף, שכוונת רש"י לומר שהכפורת היתה מונחת על הארון כמין דף, ולא היתה קבועה ומחוברת במסמרים לארון, ועל כך הוסיף כאן רש"י ראייה לדבר, שחרי היתה מידת האורך והרוחב של הכפורת כמו הארון, ואם תאמר שהיתה הכפורת קבועה במסמרים היה צריך להיות ארון ורחב יותר, כפי שהדרך לעשות בכיסויים הקבועים

פתגמי אורייתא

התבוננות והעמקה
בתרגום אונקלוס

אבנים מלאות או שלמות?

אונקלוס: ואבני אשלמוֹתא

תורה: ואבני מלאים (שמות כה, ז).

את הגומא, היה לו לתרגם בלשון 'מילוי', וכיון שתרגם בלשון 'אשלמוֹתא' מוכח שהכוונה שהאבנים תהיינה שלמות.

אולם בביאור 'לחם ושמלה', מקשה על הרמב"ן, כי אם כדבריו היה אונקלוס צריך לתרגם 'אבנין שלמינ'. לכן כתב, שגם דעת אונקלוס כרש"י, והטעם שלא תרגם בלשון מילוי, כי האבנים לא באו סתם למלא המקום הריק, אלא להשלים יופי המלאכה. וכן מצינו (בראשית כה, יד) וימלאו ימיה ללדת, שתרגם שם אונקלוס ושלמינ יומהא למילד, הרי שכבר ראינו בתרגום שנקט לשון 'שלימו' כשהכוונה על 'מילוי' ולא על דבר השלם.

רש"י והרמב"ן נחלקו מדוע נקראו אבנים אלו בשם 'אבני מילואים'. רש"י פירש: 'על שם שעושים להם בזהב מושב כמין גומא ונותנין האבן שם למלאות הגומא, קרויים אבני מילואים'.

אולם הרמב"ן, חולק על רש"י מכח כמה קושיות, ועל כן מבאר הרמב"ן שהעניין שנקראו בשם 'אבני מילואים' פירושו שתהיינה האבנים אבני שלמות, כפי שנבאר בלי הניף עליהם ברזל. הרמב"ן אף מוכיח את שיטתו מדברי התרגום שתרגם 'אבני אשלמוֹתא', ואם היה הפירוש כמו רש"י שהאבנים נקראו כן על שם שממלאים בהם

תורה והלכה

נושאים הלכתיים
העולים מתוך הפרשה

בהקמת בית הכנסת, מקיימים מצות 'ועשו לי מקדש'?

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה, ח)

חכמינו ז"ל אמרו בגמרא (מגילה טז, א) על הכתוב (יחזקאל יא, טז) ואהי להם למקדש מעט, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל. ולהלן נבקש לברר האם מקיימים מצות 'ועשו לי מקדש' בהקמת בית הכנסת.

ועשו מקדש – גם היום

בווהר הקדוש אמרו (ח"א דף קכו א) שגם בימינו אפשר לקיים מצות עשה דאורייתא של 'ועשו לי מקדש', וזאת על ידי בניית בית הכנסת, כי 'כל בי כנישתא דעלמא מקדש אקרי' (כל בית הכנסת שבעולם נקרא מקדש).

דאורייתא או דרבנן

בענין זה האריך בספר שדי תמז (מערכת ב' אות מ"ג-מ"ד) לאחר שהאריך להביא מחלוקת הפוסקים אם קדושת בית הכנסת היא מן התורה, והביא כמה אחרונים שנקטו כדברי הוזהר שיש מצוה דאורייתא של ועשו לי מקדש בהקמת בית הכנסת (שנות ימין ח"א דף ט; מעשה אברהם אור"ח סי' ל"ו).

לעומת זאת, מביא שם דעת כמה אחרונים

(ברכת מועדי לחיים דף קכח) שאין בזה מצוה דאורייתא, אלא מצות עשה דרבנן, ויש מי שכתב שאפילו מצוה דרבנן אין בו (יד ימין או"ח סי' ג).

שיפוצים בבית הכנסת

נפסק בשלחן ערוך (אור"ח סי' קג, א) שבני העיר כופין זה את זה לבנות בית הכנסת, וכתבו האחרונים (אשל אברהם בוטשאטש; ערוך השלחן סעיף א; כף החיים סק"ה) שגם כאשר יש בית הכנסת קיים, אלא שיש צורך להרחיבו, או לערוך בו שיפוצים ותיקונים לצורך תפילה ולימוד תורה כראוי, גם כופין זה את זה (ובימינו אין כופים בכפייה ממש, אלא כופים בדברי שכנוע וכדו', בלי הלבנת פנים).

נחלקו הפוסקים אם יש מצוה דאורייתא או דרבנן של 'ועשו לי מקדש' בהקמת בית הכנסת, ובכל אופן כופין בני העיר זה את זה לבנות בית הכנסת, או לערוך בו שיפוצים תחוצים.

הלכה
למעשה:

תורת שיעשועי

פרפראות וחידודים על פרשת השבוע

תשובות למדורי 'תורת שיעשועי' ניתן לשלוח דרך קו 'קול התורה' או בדריים+

חידוד בפרשה

ששה איני יודע:

היכן אנו מוצאים בפירוש רש"י בפרשתנו:

- א. שרש"י כותב 'איני יודע'.
- ב. שני פעמים שרש"י כותב 'איני יודע'.
- ג. שני פעמים שרש"י כותב 'לא ידעת'.
- ד. שרש"י כותב 'שאין יודע'.

יוסיף דעת

שתי כפרות למה?

על הכתוב בפרשתנו (שמות כו, ב) וְעִשְׂתִּי קֶרְתִּי עַל אַרְבַּע פְּתָיו וְגו' וְצִפִּית אֹתוֹ נֶחֱשֶׁת (שמות כו, ב) כותב רש"י: 'לְכַפֵּר עַל עֲוֹנוֹת מִצְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו מז, ד) וּמִצְחָךְ נִחְוֶה'. ולכאורה קשה, שהרי אמרו בגמרא (זבחים פח, ב) שהציץ היה מכפר על עוונות פנים, ולמה היו צריכים שתי כפרות על עוונות פנים, גם ציץ וגם נחושת על המזבח?

כמוצח בקופסא

צלע - צד

בפרשת השבוע נאמר (שמות כה, יב) וְשִׁתִּי טֻבַּעַת עַל צִלְעוֹ הָאֶחָת, ורש"י מפרש: 'צִלְעוֹ - צד'. היכן עוד באחת הפרשיות בחומש בראשית מפרש רש"י תיבת 'צלע' מלשון צד?

ניקח וחכים

שאלות מחכימות מתוך הפרשה

- א. היכן רואים בפרשה שצריך לשמר על דבר יפה שלא יתקלקל?
- ב. היכן מביא רש"י בפרשתנו פיוט שחבר חכם בבלי?
- ג. היכן מזכיר רש"י 'שִׁלְחָן' של שרים, והיכן 'מְנוּחָה' של שרים?

קטן היידע

חידודים בתבנית ופסוקי הדישה

- א. היכן בפרשתנו, בפסוקי הקמת המשכן, יש 7 מילים רצופות שסופי התבנות שלהן הוא 'רְשָׁלִים' (שלא כסדרו ו.י.ש.י.מ.ל.ר.)?
- ב. היכן בפרשתנו תשע מילים רצופות, בפסוקי הקמת המשכן, יש 7 מילים רצופות שסופי התבנות שלהן הוא 'רְשָׁלִים' (שלא כסדרו ו.י.ש.י.מ.ל.ר.)?
- ג. היכן בפרשתנו שלש מילים שיש בהן האותיות כ.פ.ר.ת. אבל בכל מילה האותיות בסדר שונה?

פתרונות

פרשת יתרו

יוסף דעת - מי הוא 'איש'?

על הכתוב בפרשת יתרו (שמות יח, ו) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֲתָנוֹ וַיְשִׁיחֵהוּ וַיֵּשֶׁק לוֹ וַיִּשְׁאַל אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּלְשָׁלוֹם, כותב רש"י: 'איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר (במדבר יב, ג) והאיש משה, ע"כ. ותמוה: הרי גם אצל יתרו מצאנו שהוא נקרא 'איש', כמו שנאמר ביתרו (שמות ב, כא) וַיִּזְעַל מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּ אֶת 'הָאִישׁ', ואם כן, מה ההכרח שהאמור כאן 'איש' היינו משה שנקרא איש, הלא אפשר שהכוונה על יתרו שגם הוא נקרא איש. וצריך עיון?

להלן תקציר של חלק נבחר מתוך אלפי התשובות שנשלחו למערכת על ידי לומדי תורה שבכתב:

- א. מוטב ללמוד 'איש' מ'איש', ואין דנין 'איש' מ'האיש' (דעת זקנים). אך ראה ברא"ם מה שהקשה על תירוץ זה.
- ב. משה נקרא איש סמוך לשמו שנאמר 'והאיש משה' מה שאין כן ביתרו (דעת זקנים; ברטנורה). וכן ביאר בהרחבה באור החיים הק', שעיקר המעלה אצל משה שלצד שמו נכתב גם 'האיש' שהוא לשון מעלה.
- ג. משה נקרא איש אצל ענוה שנא' והאיש משה עניו מאד אבל יתרו לא נקרא מעולם איש אצל ענוה (ברטנורה) ובפשטות כוונתו לתרץ, שכאן בפסוק היה ענין של ענוה, שהשתחוה לרעהו, ולכן הכוונה על משה (וכ"ה ברא"ם וע"ע בכתב סופר).
- ד. שם אצל יתרו הזכיר הכתוב הלשון 'האיש', משום שמשה עדיין לא הכיר אותו ולא ידע את שמו, ומי שאינו מכיר את האדם קורא אותו 'איש', ויאמר הכתוב כי משה רצה לשבת את האיש, שלא נודע לו מעשיו, אבל משה נקרא איש אף שכולם הכירו אותו (גור אריה).

ה. תיבת 'האיש' אצל גבי משה היא מיותרת כי היה לו לומר 'ומשה עניו מאד', אלא בא הכתוב לכוננו בשם האיש ולהראות שמשה נקרא איש, אבל ויאל משה לשבת את האיש, האמור אצל 'יתרו, אינו מיותר, כי לא נזכר 'יתרו

בשבועות בהם לומדים אנו את הציווי האלוהי: וְעָשִׂה לִי מִקְדָּשׁ

זכור את דרשת רבותינו ז"ל: וְשִׁכַּנְתִּי בְּתוֹכָם

'בתוכו' לא נאמר, אלא 'בתוכם - בתוך כל אחד ואחד!'

גם אתה יכול להפוך את לימוד תורת המשכן וכלי

להשראת השכינה - בתוכך!

אהבת תורה

פרי עטם של לומדי תורה שבכתב

על מה התחרט מאד המהרש"ג?

לקראת לימוד הפרשיות תרומה ותצוה וכו' עד פרשת פקודי, בהם לומדים על מלאכת המשכן, רואה אני לעצמי חובה וזכות לפרסם ליוכי הרבים את אשר הובא בספר 'זהב שבא', מאת זקני הגה"ק מהרש"ג [רבי שמעון גרינפעלד] זי"ע, שם כותב ומעיד בן המחבר בהקדמה לספר: לימוד החומש שלו למופת לשם ולתהילה, ובכל יום חמישי כשלמד חומש ורש"י עם התלמידים היו באים כמה וכמה בעלי בתים לשמוע לימודו, והיו יושבים שמה כשתים ושלוש שעות, והיו בעיניהם כרגעים אחדים באהבתם לשמוע פירושו, ובכל זאת אמר לי כמה פעמים שמתחרט מאד כי בהיותו בימי בחרותו לא שם לב ללימוד חומש ורש"י שלמד רבו הגאון [המהר"ם שיק] זצ"ל, ובפרט על ב' סדרות תרומה ותצוה, מתחרט מאד מאד, כי מי שלא שמע לימודו לא שמע פירוש פסוק על בוריו, שכאשר רבו הגאון זצ"ל ביאר מעשה מלאכת המשכן היו הדברים כאילו הם חיים וניצבים לפני השומעים.

א. גרינפעלד

כמו סיום מסכת

אני נחשב במשפחתי לבקי בחומש עם מפרשי התורה, ואף זכיתי במשך השנים לכתוב מאות עמודים של חידושים שחידשתי ב"ה על התורה, אבל האמת הפשוטה והכוונת היא, שלא הצלחתי ללימוד עד היום אפילו פרשה אחת בהבנה ברורה ועמוקה של פירוש רש"י על כל הפרשה. כעת אני זוכה ב"ה לסיים את כל חומש בראשית עם פירוש רש"י לראשונה בחיי, ואני מרגיש כמו סיום מסכת שלמדתי בעומק ובהבנה, והכל רק בזכות הלימוד היומי, שהוא כמו 'הוראת קבע', שלומדים כל יום מעט בהבנה, וכך אפשר ללימוד כל הפרשה ביישוב הדעת והבנה אמיתית.

יישר כח עצום: שמואל ו.

זככות התורה

שמות הזכיות בהגדרות כפרשת בשלח

זכיות בהגדרות אברכים ותלמידי ישיבות גדולות

נבחרים קבועים - 100 ש: הרב יהודה ליב פלס - מודיעין עילית, עול תורה | הרב אליהו לוי - מודיעין עילית, אהלי שם | הרב יחיאל שטיינמן - עפולה | סיכום יומי - 200 ש: הרב צבי קליין - קרית צאנו נתניה | הבה"ח אליהו נחמן ראטה - ירושלים, טשעבן | הבה"ח מרדכי פורדיבניק - בני ברק, מיר | הרב מאיר דיסלדורף - תל אביב | יפו | הרב ישראל וסטרן - בני ברק, ביאלא | הרב יצחק בייגל - אלעד, מנובנק בעלזא | הרב משה שפירלינג - ירושלים | הבה"ח יהודה יאיר ניסן - בני ברק, כנסת יצחק | הרב מרדכי לוברבוש - ביתר עילית, ביאן | הרב יעקב יצחק מירלס שמש, נזר מרדכי | חידודי בפרשה - 100 ש: הרב מנחם מלר - בני ברק, חוון איש | הרב גדליהו דב קופניס - בית שמש, יעל חת | יוסיף דעת - 200 ש: הרב צבי מן - אשדוד, עטרות צבי | הרב נפתלי הירצקא רייזמן - נוף הגליל | מבחן גמרא - ש"ס ובלכתך בדרך: הרב שלמה בן שמעון - בני ברק | מבחן הפסטה - סוף: הרב ישראל ינר - בני ברק | מבחן שבועי - 500 ש: הרב יצחק בלשטיין - פתח תקווה | הרב יוסף דויטש - מודיעין עילית | הבה"ח משה לובטון - ירוחם, תורה בתפארתה

זכיות בהגדרות תלמידי ישיבות קטנות וילדים

נבחרים קבועים - 50 ש: יניק וחכים יצחק שור - ירושלים, המטרה | יניק וחכים חיים שאול גריינמן - בני ברק, חדש | סיכום יומי - 50 ש: הבה"ח נפתלי ינקלביץ - ירושלים, קמניץ | יניק וחכים שמואל קארי - ביתר עילית, וינוץ | יניק וחכים דוד קוגל - מודיעין עילית, פרי התורה | הבה"ח משה יוסף אייזנבך - אשדוד, באר אברהם | יניק וחכים איתי הנדלס - אשדוד, | יניק וחכים משה דוד ויל - ירושלים, חוות דעת | יניק וחכים חיים קראוס - בני ברק, תורת אמת | יניק וחכים שלמה ויס - ירושלים, סאדונוא | יניק וחכים יונתן בן - חיפה, | יניק וחכים צבי דולגין - ירושלים, מנחת חינוך | הבה"ח צבי רוטמן - בית שמש, חומת ירושלים | הבה"ח יצחק אליעזר שוב - ירושלים, קמניץ | הבה"ח חיים גרוסמן - בית שמש, כנסת מרדכי | יניק וחכים זאב דוב ורופעלד - בני ברק, ויתור | יניק וחכים דוד בן צבי - בני ברק, משננות יעקב | יניק וחכים אלעזר דוד אפשטיין - בני ברק, תשב"ד | יניק וחכים יוסף פורמן - בית שמש, עטרות שלמה | יניק וחכים אריה כהן - ירושלים, ראשית חננה | הבה"ח אברהם באבד - ירושלים, קמניץ | יניק וחכים שמואל מרדכי שפיצ - בני ברק, דארא | הבה"ח שלמה יונה נעאר - בית שמש, וישנסקויא | מבחן בקופסא - 50 ש: יניק וחכים מושי וולפסון - רכסים, תורת חיים | חידוד בפרשה - 50 ש: הבה"ח אליעזר בליא - בית שמש, ברכת שמואל | מבחן שבועי - 100 ש: יניק וחכים יוסף סירוטה - בית שמש, צאן קדשים | יניק וחכים שרגא שטמר - אלעד, דרכי אבות צאנו

לרישום והצטרפות ל'תורה שבכתב':

02-500-2018

מארה"ב: 351-9881-1518 | מאנגליה: 0131-0613-4433

מכון הוצאה לאור | אנף 'שיעורי תורה' | קו 'קול התורה' | מבחר שיעורים במגוון שפות וסוגות | סיכומים ומכתבים | שיעורי תורה | הגדרות ופרסים | גיליון שבועי | מילטר יומי לפניות, תגובות והערות: ts025002018@gmail.com